

Vertaal je verbeelding in muziek, woord, beeld en gebaar!

Karen Reekmans, lector-onderzoeker PXL-Education Hasselt

Al sinds het prille begin als lerarenopleider 'vroeg vreemdetalenonderwijs Frans' aan de Hogeschool PXL zet ik in op taalverwerving via natuurlijk taal leren. Hierbij vertrek ik van de principes van moedertaalverwerving. De taal wordt aangeboden in een authentieke context met herkenbare materialen. Dankzij het herhalen van rituelen en het hernemen van gekende woorden in een nieuwe context leert het kind zijn moedertaal, met vallen en opstaan, maar op termijn met een mooi resultaat. Want is het niet prachtig dat elk kind er op een bepaald moment in slaagt zijn moedertaal onder de knie te krijgen? Sommige kinderen zelfs meer dan één! Hoe komt het dan dat het onderwijs hier niet in slaagt?

Wat doen ouders, kleuterleerkrachten of andere begeleiders precies wanneer ze jonge kinderen taal aanreiken? Laten we onze aandacht even richten op niet didactisch geschoolde ouders. Hoe communiceren zij met hun kinderen? Wat kunnen we van hen leren? Wat doen ouders precies – vaak onbewust! – om hun kinderen taalvaardig te maken? Ouders verzorgen hun kinderen en spelen spelletjes met hen, ze doen samen boodschappen en maken uitstapjes. Ze brengen kinderen in contact met hun familie, met de natuur, met hun naaste omgeving. In korte, eenvoudige zinnestukjes vertellen ze aan hun kind wat ze allemaal horen, zien, voelen, ruiken en proeven. Ze zingen spontaan, uit eigen beweging, ook zonder een intensieve opleiding aan het muziekconservatorium. Ze experimenteren ongedwongen met uitbeelden, aanwijzen, expressie en intonatie. Veiligheid en welbevinden staan moeiteloos centraal. Aanmoedigingen en enthousiaste positieve reacties komen vanzelf. Samen met hun kind herontdekken ouders de wereld. Samen leren ze een

taal om die wereld mee te benoemen. Samen ontdekken ze de mogelijkheden van artistieke talen. Hoe komt het dan dat we dit spontane proces in het onderwijs afremmen?

Muzisch taal leren

Voor ons onderzoeksproject 'taalCULTuur' zijn we nagegaan hoe je taal op muzische wijze kan aanreiken met activerende werkvormen in een prikkelende leeromgeving. Betekenisvolleren en vertrouwen op ieders talent om op basis van zintuiglijke prikkels eigen interpretaties te maken die vervolgens worden gekoppeld aan taal is ons uitgangspunt. Op die manier willen we elk kind uitdagen op zijn eigen niveau. Elk talent valo-

Figuur 1. Student van PXL-Education en leerlingen van het tweede leerjaar van immersieschool EFC Hors-Château in Luik

riseren, ieder kind aanspreken op zijn persoonlijke leerstijl. Taal mag geen belemmering zijn. De interdisciplinaire workshops werden gebundeld in het boek 'Vertaalde verbeelding, muzische inspiratie voor taalstimulering in de meertalige klas'. We schreven ook een handleiding voor taal, beeld, muziek, drama en actief leren. De reacties van de scholen zijn positief. Leerkrachten vinden het boek bruikbaar, toegankelijk geschreven en zien mogelijkheden voor vakoverschrijdend werken. We stimuleerden hen om zelf een nieuwe workshop uit te werken en te delen. Deze uitdaging zijn ze in een eerste fase niet aangegaan. Ze voelden zich wat onzeker om dit in de klas uit te proberen. Waarom lukt dit thuis wel en op school niet? Waarom deze drempelvrees?

Authentiek leren in de meertalige klas

Voor het vak meertaligheid ga ik elk jaar samen met de studenten observeren in het immersie-onderwijs. Onze studenten geven er ook workshops. Zo bereiden we hen voor op betekenisvol lesgeven in meertalige scholen. Dit jaar gingen we samen met de leerlingen van het tweede leerjaar van de immersieschool EFC in Luik naar de film *La vie de Courgette* van Claude Barras in cinema Les Grignoux in Luik. De film brengt met veel emotie het leven van enkele negenjarige kinderen in een weeshuis in beeld. Een vertederend verhaal over een delicaat thema. Na afloop van de film polste meester Koen naar de persoonlijke beleving van de leerlingen. Daarna mochten de kinderen onder begeleiding van onze studenten in kleine groepjes hun favoriete personage uit de film tekenen. Elk groepje tekende samen één weeskind op een groot blad. Uiteraard lukte dit niet vanzelf zonder overleg, zonder er 'taal' aan te koppelen, zeg maar. Vervolgens gaven ze al tekenend een antwoord op volgende vragen. "Wat eet het kind? Welk spel speelt het kind? Met wie speelt het kind?" Daarna kregen ze de kans om te vertellen wat ze hadden getekend. Sommige kinderen ontdekten dat hun klasgenootje iets had getekend wat

hun niet was opgevallen. De taal werd verder inge oefend door te polsen naar hun persoonlijke antwoorden. "En jij, wat eet jij graag? Welk spel speel jij graag? Met wie speel jij graag?" Dankzij herhaling werd de taal verankerd. Taal werd een instrument, een hulpmiddel.

Eigen verbeelding als mentale kapstok voor taalverwerving

In het boek *Storytelling voor het talenonderwijs* (Ray & Seely, 2001, p. 65) las ik dat het merendeel van de leerlingen aangeeft dat "associaties hen helpen de betekenis van woorden te begrijpen", maar "geef je NT2 aan leerlingen met verschillende moedertalen, dan kunnen associaties echter meer een belemmering vormen dan een hulp." Laat dat nu precies zijn wat we weerleggen met ons onderzoeksproject 'taalCULTuur'. Als je kinderen deze associaties laat verbeelden met een tekenopdracht en dramatechnieken, hoeft taal geen belemmering te zijn, omdat de leraar de nieuwe woorden op het gepaste moment kan aanreiken. Door kinderen aan te moe-

Figuur 2. Tekening van een mama van een weeskind uit de film 'La vie de Courgette' door leerling van het tweede leerjaar van de immersieschool EFC Hors-Château in Luik

digen hun persoonlijke interpretatie te tekenen en hen vervolgens te vragen er iets over te vertellen, waar nodig met hulp van de leerkracht, wordt de eigen verbeelding een mentale kapstok voor taalverwerving.

In de film *La vie de Courgette* zie je de mama's van de weeskinderen niet, maar in de gesprekken van de kinderen is dit een steeds terugkerend thema. In de klas werden de kinderen aangemoedigd om voor het personage dat zij hadden gekozen, een mama te verzinnen. De focus lag op creatief verbeelden en op differentiatie in beeldende expressie. Daarom werden eerst meerdere tekeningen van mama's uit verschillende rijk geïllustreerde prentenboeken besproken. Elk kind koos een mama en vertelde waarom hij of zij deze tekening had gekozen. Om jullie een idee te geven, deel ik graag enkele reacties. "Ze heeft lange haren, net zoals mijn mama." "Ze draagt een rode jurk. Rood is mijn lievelingskleur, en ook die van mijn mama." "Ze heeft dezelfde huidskleur als mijn mama en dunne, zwarte vlechtjes. Dat vind ik mooi!" Doordat de kinderen iets van zichzelf mogen uiten, voelen ze zich meer betrokken en worden ze meester van hun eigen leerproces. Taal is geen barrière. Meer nog, kinderen helpen elkaar om iets te verwoorden. Ieders verhaal telt!

Na enkele individuele schetsen, toonden de kinderen hun persoonlijke creaties aan elkaar en verwonderden ze zich over de originele ideeën in elkaars tekeningen. Respect voor elkaars werk was een belangrijk doel en bleek die namiddag een vanzelfsprekendheid. Opnieuw was er overleg nodig om samen op één blad één grote mama te tekenen voor hun personage. Tot slot mochten ze hun kunstwerken aan de andere groepen tonen. Een feest!

Besluit

Kort samengevat. Als je veilig start, met een eenvoudig opdracht – "Tekenen wat Courgette graag eet. Wat heb je getekend?" – voelt geen enkel kind zich uitgesloten en boek je meer leerwinst. De resultaten zijn divers. Niet enkel

Taal is geen barrière. Meer nog, kinderen helpen elkaar om iets te verwoorden

tekentalent speelt hierin een rol, ook keuze voor tekenmateriaal, inspiratie en persoonlijke verbeelding zijn van belang. Zo wordt ieder kind uitgedaagd op het vlak van zijn eigen talenten. De vele tussentijdse reflectiemomenten faciliteren functioneel taalgebruik, herhaling in een betekenisvolle context en persoonlijke verankering van de taal. De strategieën sluiten naadloos aan bij het communicatief en taakgericht taalonderwijs. Meester Koen zag ook mogelijkheden voor technisch lezen, spelling en creatief schrijven naar aanleiding van deze workshop. Enthousiasme, voorbeeldgedrag en het proces coachend vormgeven doen de rest. Zullen we dat met zijn allen samen uitproberen in onze klas? Ik werk alvast met heel veel *Goesting* verder aan dit project. Hopelijk heb ik ook jou kunnen inspireren. Tot binnenkort, in je muzische taalklas!

Over de auteur

Karen Reekmans geeft vakdidactiek vroeg vreemdetalenonderwijs Frans en meertaligheid NVT en NT2 aan de lerarenopleiding PXL-Education in Hasselt. Verder begeleidt ze studenten die stagelopen in het immersieonderwijs Nederlands in Luik en is ze verbonden aan PXL-Research voor praktijkgericht onderzoek over muzisch taal leren in meertalige klassen.

Bronnen

Reekmans, K., Roden, C. & Nauwelaerts, K. (2017). *Vertaalde verbeelding: muzische inspiratie voor taalstimulering in de meertalige klas*. Antwerpen: Garant.

Ray, B. & Seely, C. (2011) *Storytelling voor het talenonderwijs. Handboek TPRS voor docenten vreemde talen en NT2*. Broek in Waterland: Arcos Publishers.

Meertaligheid actief benutten op school als realiteit en als troef

Acties en initiatieven vanuit Onderwijscentrum Gent

Steven Delarue, team Onderwijsontwikkeling, Onderwijscentrum Gent, Stad Gent

Ayşe İşçi, team Onderwijsontwikkeling, Onderwijscentrum Gent, Stad Gent

In Vlaanderen groeien steeds meer kinderen op in een gezin waar de thuistaal niet het Nederlands is. De recentste cijfers, die uit 2016 dateren, geven aan dat 21,5% van de kinderen die schoollopen in het Vlaams kleuteronderwijs thuis geen Nederlands spreekt. In steden als Brussel, Antwerpen en Gent ligt dat percentage nog hoger. Zo heeft een derde van de Gentse schoolgaande jeugd een andere thuistaal dan het Nederlands. Het is belangrijk om met die toenemende veeltaligheid aan de slag te gaan en een rijke taalomgeving bij alle kinderen en jongeren te stimuleren. Vanuit Onderwijscentrum Gent willen we daarom schoolteamleden, leerkrachten en ouders informeren, inspireren en ondersteunen om meertaligheid actief in te zetten, zowel in de klas als daarbuiten.

1. Waarom inzetten op meertaligheid?

Recent publiceerde het Vlaamse Gemeenschapsonderwijs de nota *Inspelen op de meertalige realiteit in het GO!*, waarin het zijn visie op meertaligheid uit de doeken doet (GO!, 2017). De visienota pleit voor een actief meertaligenbeleid op school. Scholen kunnen dat realiseren door een positieve houding aan te nemen opzichte van de talige diversiteit van hun leerlingen, door ze toe te laten hun moedertaal gericht in te zetten tijdens het leerproces, en door de talen van alle leerlingen een prominente plaats te geven in de klas via talensensibiliserende activiteiten. Op die manier, zo concludeert de visienota, "helpt een meertaligenbeleid

schoolteams om proactief mee te werken aan een succesvolle schoolloopbaan van alle leerlingen" (GO!, 2017: 14).

Het Gemeenschapsonderwijs kreeg echter stevige kritiek voor de nota, niet alleen in opiniestukken en op sociale media, maar ook in politieke kringen: er werden parlementaire vragen over gesteld, en ook in de Commissie Onderwijs werd er stevig over gedebatteerd. De fundering voor die discussies is een valse tegenstelling, die al jaar en dag meegaat: dat de thuistaal van kinderen een plaats geven en actief benutten op school haaks zou staan op hun taalverwerving en taalvaardigheid in het Nederlands. Nochtans zijn er tal van wetenschappelijke studies, proeftuinen en bronnen die de afgelopen jaren hebben aangetoond dat inzetten op meertaligheid geen negatieve impact hoeft te hebben op de kennis en verwerking van het Nederlands, en dat andere talen een actieve rol toebedelen in de klas net een positieve invloed kan hebben op het welbevinden van kinderen (Gielen & İşçi, 2015; Van Praag et al., 2016).

Het Thuistaalproject als inspiratiebron

Lokaal was Gent een pionier in het benutten van thuistalen op school. Met het *Thuistaalproject* (2008-2012) wilde de stad, samen met de pedagogische begeleidingsdiensten van het stedelijk en katholiek onderwijs en onder begeleiding van de UGent (Steunpunt Diversiteit en Leren) en de KU Leuven (Centrum Taal en Onderwijs), onderzoeken hoe de thuistaal van kinderen gewaardeerd en pedagogisch-didactisch ingezet kan worden op school. Het project liep in vier Gentse basisscholen en twee initiatieven